

Зурам гүү унагатайгаа (Азаагийн сүрэг)
Zuram mare with her foal (Azaa harem)
@GGBSPA

Др. Райнхард Шнидрих:

“Монголын говьд мянган тахь бэлчээхсэн” гэж мөрөөддөг

Олон улсын тахь групп/ОУТГ/ нийгэмлэгийн ерөнхийлөгч Др. Райнхард Шнидрихтэй /Reinhard Schnidrig/ ярилцлаа. Уг нийгэмлэгийг 1999 онд Герман улсын иргэн Кристиан Освальд, Швейцар улсын иргэд Жан Пьер Зийгфрид, болон Дороттее Штамм нар анх санаачлан байгуулсан бөгөөд хувь хүмүүс, байгаль судлаач, зэрлэг амьтанд элэгтэй хүмүүсийн дэмжлэгээр үйл ажиллагаа явуулдаг ТББ юм байна.

Манай улс тахь сэргээн нутагшуулаад багагүй хугацаа өнгөрлөө. Танай нийгэмлэгийн түүх, зорилгоос ярилцлагаа эхэлье. Өнгөрсөн хугацаанд хэдэн тоо толгой тахь тээвэрлэн нутагшуулаад байна вэ?

Олон улсын тахь групп нь Монгол улсын Засгийн газартай урт хугацааны гэрээ байгуулсны үндсэн дээр тахийн уугуул нутаг болох Говийн их дархан цаазат газар /ГИДЦГ/-ын “Б” хэсэгт тахийг сэргээн нутагшуулж байна. Энэ хугацаанд зуу

гаруй тахийг Европоос Монгол руу тээвэрлэн авчирч нутагшууллаа. Уугуул нутагт нь авчирсны дараа тахиудыг сүргийн бүтцэд оруулдаг. Тахийн тээвэрлэлтийг хоёр үе шаттайгаар хэрэгжүүлж нутагшуулаад байна. Нэгдүгээр шатанд Европ, Австралийн амьтны хүрээлэн, үржүүлгийн газраас нийт 89 толгой тахийг 1992-2004 онд тээвэрлэн авчирсан. Улмаар тахийн тоо толгой 150-д хүрээд байлаа. Харамсалтай нь 2009 оны өвөл ГИДЦГ-ын “Б” хэсэг, түүний орчны бүсэд байгалийн гамшиг,

Dr. Reinhard Schnidrig:

I dream that one thousand wild horses would pasture in the Mongolian Gobi Desert

We interviewed Dr. Reinhard Schnidrig, President of the International Takhi Group. The organization was initiated and founded by German national Christian Oswald and Swiss nationals Jean-Pierre Siegfried and Dorothea Stamm in 1999, and it is a non-governmental organization operating with the support of individual persons, nature researchers and lovers of wild animals.

их зуд тохиолдсон юм. Зуднаар тахийн сүргийн 70-аас илүү хувь нь хорогдож, бид том сургамж авсан. Тиймээс хоёр дахь шатны тээвэрлэлтийг 2012 оноос эхлүүлж 39 тоо толгой тахийг дахин тээвэрлээд байна. Нөгөөтэйгүүр 2009-2010 оны зуд гэх байгалийн шалгарлыг даван туулсан тахиуд хурдан өсч, үржсэн билээ. Зүүнгарын говь, Алагнуурын говьд өдгөө 277 тоо толгой тахь сүрэглэн идээшлэж байна.

Дэлхийд ховор энэ амьтныг зүй зохистой өсгөхөд байгалийн болон бусад хүчин зүйлсээс улбаатай бэрхшээл тохиолддог уу?

Европоос тээвэрлэж авчрахад хүндрэлтэй зүйл бишгүй тохиолдоно. Гэхдээ энэ бол дулаан уур амьсгалтай орноос ирсэн тахь Монголын хуурай зун, хүйтэн салхитай өвөлд дасан зохицох байгалийн шалгуурын дэргэд жижиг асуудал. Хашаанаас нь гаргаж байгальд тавихад тахь төрөлх зөнгөөрөө идээшлэх газраа сонгодог. Зэрлэг байгальдаа эргэн нутагшихад уур амьсгал, өвс тэжээл, халдварт өвчин, араатан амьтан гээд олон шалгууртай нүүр тулах нь жам ёсны асуудал. Үүнийг даван туулах нь зэрлэг байгальд оршин тогтнохын үндэс болдог. Тиймээс манай төслийн зорилго бол тахийн сүргийг байгалийн жамаараа өсч үржих нөхцөлөөр хангах явдал юм.

Тахийг нутагшуулах газраа сонгохдоо байгаль, цаг уурын нөлөөг тооцоолдог уу? ОХУ, Хятадад тахь нутагшуулж байгаа. Гэхдээ Монголд нутагшуулснаараа ямар давуу талтай вэ?

Монголд тахь нутагшуулах төслийг эхлүүлэхдээ далайцтай судалгаа хийсэн байдаг. Өнөөдөр дэлхийн хэмжээнд Монголд гурав, Орост нэг,

Quite a long time has passed since the reintroduction of takhi (Przewalski's horse) in Mongolia. Let's start our interview with the history and goals of your society. How many takhi have you brought to Mongolia in the meantime?

The International Takhi Group is reintroducing takhi in the Great Gobi B Strictly Protected Area under a long-term agreement with the Government of Mongolia. Over the past 27 years, we have brought over 100 takhi to Mongolia. After releasing them free in their native land, takhi form their own groups. The transportation and relocation of takhi was carried out in two stages. In the first stage, we brought 89 takhi from zoos and breeding stations of Europe and Australia between 1992-2004. The population of takhi had reached 150 by 2009. Unfortunately, in the following winter a natural disaster or зуд took place in the Great Gobi B Strictly Protected Area and its buffer zone. It resulted in the death of about 70% of the takhi population. We learned a hard lesson. Therefore, we started the second stage of transportation and brought another 39 takhi to Mongolia since 2012. On the other hand, the takhi which survived the 2009-2010 зуд have also bred quickly and successfully since. Presently, 277 takhi are roaming free in the Dzungarian Gobi and Alagnuurny Gobi deserts.

Were there any hindrances encountered in the course of efficiently breeding this animal species which is endangered worldwide?

There are many impediments to their relocation from Europe. But it is dwarfed by the issue of natural selection among the takhi relocated from breeding stations in lands with a mild climate to the dry

Др. Райнхард Шнидрих (зүүнээс хоёр дахь)
УБ дахь ОУТГ-ын төлөөлөгчийн газрын хамт олны хамт
(зүүнээс: С. Далайцэрэн, Ж. Батсүх болон Ц. Хандам)

Dr. Reinhard Schidrig (second from left)
with ITG UB Representative office team (from left to right)
S. Dalaitseren, J. Batsukh, and Ts. Khandam

Хятадад хоёр газарт тахь нутагшуулж байна. Эдгээр орноос тахийг сэргээн нутагшуулах хүсэлтийг Монгол улс анх гаргаснаараа онцлогтой. Мөн түүнчлэн тахь зэрлэг байгаль дээр устахаасаа өмнө Монголд хамгийн сүүлд амьдарч байсан гэдгийг олон улсад хүлээн зөвшөөрдөг. Оросын эрдэмтэд тахийг сэргээн нутагшуулах газруудыг 1980-аад оноос хайж бүх түвшинд судалсныг хэлэх хэрэгтэй. Монгол улс ардчилсан нийгэмд шилжсэний дараа Европын судлаачид тахийн судалгааг гүнзгийрүүлсэн юм. Одоогоос хэдэн зуун жилийн өмнө тахь Евразийн талд дураараа идээшилж байв. Тахь сэргээн нутагшуулах боломжтой хэд хэдэн газрыг судалсны үндсэнд Зүүнгарын говийн Тахийн талыг сонгосон. Учир нь Тахийн тал бол энэ амьтны идээшлэж байсан сүүлчийн нутагтай хамгийн ойр байдаг. Өөрөөр хэлбэл, тахь сүүлчийн удаа буюу 1969-аад оны эцсээр Тахийн тал орчимд харагдаж байжээ. Ер нь Зүүнгарын говьд Тахийн тал, Тахь ус, Тахийн шар нуруу, Тахийн цавчаал зэрэг уугуул нэршилтэй тахьтай холбоотой газар нутаг олон бий.

summer and cold wind of winter in Mongolia. When takhi are released from the enclosure, they choose their pasture with their evolutionary evolved instinct. It's natural that they encounter many challenges such as harsh climate, scarce forage, infectious diseases, and predators in the course of their assimilation to the wild nature. Surviving these natural challenges is the imperative prerequisite for their existence in the wild nature. Therefore, our project aims at providing the conditions for the natural breeding of takhi herds.

Do you consider the natural and climate factors when choosing the lands for relocating takhi? Russia and China are relocating takhi too. What is the advantage of Mongolia for takhi relocation?

An extensive study was carried out before starting the project for takhi relocation to Mongolia. Presently, takhi are being relocated only in three places in Mongolia, one place in Russia and two places in China. Mongolia was the first country among them to make a suggestion to relocate takhi. Besides, it is internationally acknowledged that Mongolia is the native land of the last remaining takhi before their

Тиймээс Зүүнгарын говь бол хамгийн олон тахь амьдрах боломжтой нутаг. Хустайн нуруунд ч тийм боломж хомс. Учир нь ойр орчимд нь газар тариалан эрхэлдэг учраас тахь дураараа идээшилж чаддаггүй. Цаашилбал, Олон улсын байгаль хамгаалах холбооноос гаргасан (IUCN /The International Union for Conservation of Nature) зөвлөмж, зааварчилгаагаар манай төсөл хэрэгждэгээрээ онцлогтой. Энэ нь байгальдаа устаж үгүй болсон зэрлэг амьтдыг хэрхэн сэргээн нутагшуулах тухай зөвлөмж юм. Улмаар тахийг нутагшуулахын өмнө Монголын говьд дахин амьдрах чадамжтай эсэхийг судалсан. Ийнхүү сэргээн нутагшуулахдаа бусад зэрлэг амьтантай хэрхэн зохицон амьдрах зохилдолгоог харгалзан үздэг. Энэ бүх шаардлагыг хангасан газар бол Монголын говь. Хэрвээ Австралид тахь нутагшуулна гэвэл биелэхгүй мөрөөдөл. Учир нь тэнд тахь хэзээ ч нутаглаж байгаагүй учраас бусад амьтантай зохицон амьдарч чадахгүй.

Тахь гэдэг амьтан устахад хулгайн ан нөлөөлсөн болов уу гэж боддог. Одоо үүнээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор орон нутгийн иргэдтэй хамтран ажилладаг уу?

Олон улсын байгаль хамгаалах холбооноос тахийн байгальд сэргээн нутагшуулахаас өмнө утсан шалтгааныг судалсан байхыг шаарддаг. Эдгээр шалтгаан нь байгаа цагт тухайн амьтныг сэргээн нутагшуулахад эрсдэлтэй. XX зууны эхэн үед тахийг олноор агнаж байхад хулгайн ангийн тухай хуулийн зохицуулалт бараг байгаагүй. Тэр үед тахийг орон нутгийн иргэдээс илүү казакууд агнадаг байсан. Мөн Хятад улс руу хил давсан тахийг агнах тохиолдол элбэг байв. Малын тоо толгой өсөхийн хэрээр тахьтай нутаг бэлчээр давхцаж байсан нь тахь устахад мөн нөлөөлсөн. Бид тахийг нутагшуулахын өмнө монголчуудын адууг дээдлэх уламжлал, заншлыг өдөөсөн юм. Ингэснээр тахийг хайрлаж бахархах сэтгэлээр хандаж, хууль бусаар агнахаа больсон. Ус, бэлчээрийн төлөөх тэмцлийг малчдад зөвөөр ойлгуулахыг хичээсэн юм. Дархан цаазат газарт орчны бүс байгуулахын тулд орон нутгийн иргэдтэй хамтран хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, асуудлаа амжилттай шийдсэн. Орчны бүсийн менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулснаар малчдын өвөлжөөг зохицуулж чадсан.

Дэлхийд ховор энэ амьтныг нутагшуулснаар тухайн сум орны хөгжилд эергээр нөлөөлж байна уу?

Тэгэлгүй яах вэ. Монголын нэгэн бахархал болох зэрлэг адууг орон нутагт нь сэргээн нутагшуулсанд сумын иргэд баярладаг. Энэ бол мөнгө биш, бахархах сэтгэл гэдэг утгаараа

extinction in the wild. It should be noted here that Russian researchers started to select the land for takhi relocation already in the 1980's and carried out research work at all levels. After Mongolia's transition to democracy, European researchers started to study a possible takhi reintroduction more thoroughly. Several centuries ago, takhi were pasturing freely on the Eurasian steppes widely. Takhiin Tal in the Dzungarian Gobi was selected for takhi relocation as a result of the exploration of several potential lands. Takhiin Tal is located most closely to the land where takhi pastured still in the nineteensixties. Or more precise, takhi were seen in Takhiin Tal for the last time in 1969. There are many places in Takhiin Tal which are named after takhi like Takhiin Tal, Takhi Us, Takhiin Shar Nuruu, and Takhiin Tsavchaal. And, Takhiin Tal is a land capable of accommodating many takhi. Even Khustai Nuruu has not such a potential. Takhi cannot pasture freely there because it is surrounded by agricultural lands. Furthermore, our project is special in that it is implemented pursuant to the recommendations and guidelines of the International Union for Conservation of Nature. These are recommendations for the relocation of animals already extinct in the nature. The capability of takhi to re-assimilate to the Mongolian Gobi was also studied, as well as their ability to co-exist with other wild animals. The land meeting all these requirements is the Mongolian Gobi Desert. For example, the relocation of takhi to Australia would be a misplaced dream because takhi never lived there.

I think that poaching contributed to the extinction of takhi. Do you cooperate with the local communities to prevent poaching?

The International Union for Conservation of Nature asks for studying the causes of the extinction of a species before it is reintroduced. It would still be risky to relocate takhi if the causes of their former extinction still exist. There were virtually no legal regulations concerning poaching when the takhi were hunted in large numbers in the early 20th century. At that time, takhi were hunted more by Kazakh hunters than by the local people. And also takhi that crossed the border into China were frequently hunted. The overlapping of pastures of the increasing population of domestic animals with that of takhi also had an impact on their extinction. We called on the tradition and habits of Mongolians who exalt horses. Consequently, they ceased to poach takhi and now feel a fondness towards takhi. We tried to make herders understand the competition for water sources and pastures correctly. We organized discussions with the local communities in order to establish areas called buffer zones around the strictly protected areas. And we successfully

Могой хэмээх нэртэй тахийн сүрэг
Mogoi harem
@GGBSPA

бүхнээс эрхэм. Бид орон нутгийн иргэдийг дэмжих, ажлын байр бий болгох зорилгоор хамгаалалтын захиргааны ажилтан, байгаль хамгаалагчдаа тухайн орон нутгаас нь сонгож авахыг хичээдэг. Түүнчлэн орон нутагт эко аялал жуулчлал хөгжүүлж эдийн засгийн чадамжаа сайжруулах зорилт тавьсан. Энэ хүрээнд гэр бааз байгуулах, дэд бүтцийн зарим асуудлыг шийдвэрлэхээр төлөвлөж байна.

Зэрлэг амьтад, зуд, ган гачиг зэрэг байгалийн гамшгаас гадна халдварт өвчнөөр тоо толгой нь хорогдох тохиолдол бий юү. Тиймээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор вакцин тарьдаг уу?

Европын амьтны хүрээлэнгээс тээвэрлэх тахийг урьдчилсан үзлэгт оруулж, вакцин хийдэг. Монголд авчирсан тахийг нэг жил орчим дасгах хашаанд нутагшуулж орон нутгийн цаг агаар, бэлчээрийн ургамалд дасгадаг. Тэднийг хашаанаас гаргаж унаган байгальд нь тавихын өмнө зарим шаардлагатай үзлэгт хамруулдаг. Харин байгальд идээшилж эхэлснээр хүний оролцооноос бүрэн гардаг юм.

Байгальд тоо толгой нь цөөрсөн учраас цус ойртох, адуутай эрлийзжих тохиолдол гардаг уу? Мэдээж цөөхөн тоотой сүрэлэн амьдардаг амьтан тул цус ойртох тохиолдол бий. Тахь

resolved the issue of winter places for herders by developing plans for the management of the surrounding areas.

Does the relocation of these rare animals have a positive impact on the developed of the rural areas?

Definitely. Soums' residents are happy with the relocation of the wild horse in their localities, which is one of the prides of Mongolia. The reintroduction is more valuable than money as it provokes pride. We try to select our Protection Unit and rangers from among the local communities. We also assist the localities to develop ecotourism and improve their economic capabilities. In this framework, we plan to set up ger camps and settle some infrastructural issues.

Do wild animals diminish in numbers due to infectious diseases in addition to the natural disasters like zud and drought? Do the rangers vaccinate them to prevent such contingencies?

Takhi transported from the European zoos are examined and vaccinated in advance. Takhi brought to Mongolia are kept in enclosures for about one year for the purpose of assimilation to the climate and pasture forage. They undergo some necessary examinations before they are released to the wild

байгальд утсаны дараа Европын амьтны хүрээлэнд нийт 13 толгой л үлдээд байсан. Тэр 13-аас л одоо дэлхийн хэмжээнд байгаа 2000 гаруй тахь үржсэн юм. Бид цус ойртолт байхгүй тахийг судалж Монголд нутагшуулдаг. Байгальд хүчтэй нь үлддэг зарчим үйлчилдэг. Товчхондоо, энэ асуудлыг байгаль эх зохицуулдаг гэж ойлгож болно. Үүнээс гадна тахийн сүрэгт монгол адууны цус орчихвий гэдэг айдас бий. Тахь гэрийн адуутай үржилд орж, биологийн хувьд эрлийзжих боломжтой. Тиймээс эрлийзжихээс зайлсхийсэн бодлого баримтлах шаардлага гарч ирсэн. Гэхдээ говьд тахь байгалийн жамаар эрлийзжих нөхцөл харьцангуй бага. Тахийн сүрэгт адууны генийн мэдээлэл орвол энэ амьтан устаж, бидний нөр их хөдөлмөр бүрмөсөн замхарна. Тахь хэмээх Монголын нэгэн бахархалт амьтан онгон зэрлэг хэвээрээ үеийн үед өсөн төлжих учиртай.

Амьтны хүрээлэнгээс авчирсан тахийг байгальд тавихдаа хэрхэн бэлтгэдэг вэ?

Нутагшуулалтыг дотор нь хатуу ба зөөлөн сулалт гэж хоёр хуваадаг юм. Бид энэ 2 аргыг аль алийг нь ашигласан байдаг. Амьтны хүрээлэнгээс авчраад шууд байгальд нь суллах, дасгах хашаанаас алс цэг рүү зориудаар туух, тээвэрлэхийг хатуу арга гэж хэлээд байгаа юм. Энэ арга нь тийм ч тохиромжгүй гэдэг

nature. But after that they are completely free of human intervention.

Are there cases of incest and hybridization due to the reduction in numbers?

Of course, there are cases of incest, since the herds are small. There were only 13 takhi left in the European zoos after the takhi were extinct in nature. These 13 takhi have reproduced to become 2000, which are spread all over the world now. We select and relocate takhi with no incest problem to Mongolia. The principle of the survival of the fittest rules nature. In short, nature regulates this issue. But there is a fear that the blood of the Mongolian domesticated horse would blend into the takhi blood. Takhi can mate and crossbreed with the domestic horse. Therefore, there arose a need to set a policy for the prevention of such crossbreeding. But the probability of crossbreeding in a natural way in the Gobi is relatively low. If the genes of the domestic horse would mix with the takhi genes - our enormous efforts would vanish. Takhi, one of the prides of Mongolia, should thrive forever in its pristine genetic form.

How are takhi brought from zoos prepared before they are set free?

There are two relocation methods, hard and soft release. We have experience with both of these approaches. The hard release means: after bringing them from zoos, releasing, driving or transporting the animals to a remote place. This approach has proved through scientific rationale and practical experience not to be suitable for takhi. In the other hand, the soft release approach was very successful: the takhi are released into the desert only through opening the door of the enclosure. Soft release means assimilating them slowly to all of the local living conditions like climate, water points and pasture availability for one year and releasing them after the snow has melted and new grass is growing in the spring.

Which countries' zoos does your project team cooperate with? Would you narrate the history of takhi spreading to the European zoos?

Though the beginning of the takhi being taken to the world zoos is a sad story, it had a happy ending. Over a century ago, people used to see rare and beautiful animals native to other continents only in zoos as they had little chance to travel to other countries. At that time, trade in wild animals thrived. To be specific, wild animals were sold to zoos. It is not accidental that the takhi was named after the Russian officer Nikolai Przewalski. In the late 19th century, Russian expeditions came to Mongolia and

нь шинжлэх ухааны үндэслэл, практикаар ч батлагдсан. Нөгөө талаас, зөөлөн суллах аргаар буюу зөвхөн дасгах хашааны хаалгаар нь гаргаж байгальд нь нутагшуулсан нь амжилттай болсон юм. Зөөлөн сулалт гэдэг нь ихэвчлэн эхний нэг жил хашаанд байлгаж цаг агаар, ус, бэлчээр гээд бүх зүйлд нь дасгаж, хавар цас хайлж, өвс ногоо ургасны дараа нутагшуулахыг хэлнэ.

Танай төслийнхөн аль улсын амьтны хүрээлэнгийн захиргаатай хамтран ажилладаг вэ. Тахь ийнхүү Европын амьтны хүрээлэнд тархсан түүхээс сонирхуулна уу?

Тахь дэлхийн амьтны хүрээлэнгүүдэд тархсан түүхийн эхлэл гунигтай ч сайхан үйл явдлаар төгсдөг. Зуу гаруй жилийн өмнө хүмүүс гадны орнуудаар аялах боломж маш бага байсан учраас ховор, үзэсгэлэнтэй, өөр тивд амьдардаг амьтдыг зөвхөн амьтны хүрээлэнгээс л хардаг байлаа. Энэ үед зэрлэг ан амьтны худалдаа илүү ихээр хөгжсөн. Тодруулбал, байгалийн зэрлэг ан амьтдыг амьтны хүрээлэнд худалддаг байв. Оросын офицер Николай Пржевальскийн овгоор тахийг шинжлэх ухаанд нэрлэдэг нь учиртай. XIX зууны сүүлчээр Оросын судалгааны ангиуд Монголд ирж тахь гэдэг амьтны тухай анх мэдээлсэн. Тухайн үеийн амьтны хүрээлэнгүүд хаана ч байхгүй тахь гэдэг амьтныг худалдаж авч нэр хүндээ өсгөхийг зорьж байсан. Тиймээс Монголын говьд тахийн сүргийг хоморголон авласан. Ингэхдээ нас бие гүйцсэн тахийг устгаж, унагануудыг нь авч явсан байдаг. Тахийн унагыг Европ хүртэл хол замд тээвэрлэхдээ гүүний сүүгээр угждаг байсан гэдэг. Хүнд бэрх замын ая даалгүй олон унага замдаа үрэгдэж, цөөн хэд нь Европт хүрсэн. Зуун жилийн өмнө одоогийнх шиг зэрлэг ан амьтан,

reported on takhi for the first time. Zoos of that time aspired to purchase takhi, which had been discovered in no other places, and thus to raise the reputation of the zoo. Consequently, they hunted takhi in great numbers in the Mongolian Gobi. They used to kill adult takhi and take foals home. It is said that takhi foals were used to be fed with mare's milk during their transportation to Europe. The majority of foals succumbed to the hardships of such transportation and died, only a few of them were able to reach Europe alive. It is sad that there was no concept for the conservation of wild animals and nature a century ago. The sad history of the total extinction of wild horses in the wild due to human fault and of the survival of only a few in zoos by the 70's was the beginning of the happy ending. It is a bitter truth that these animals would not be pasturing again in the Eurasian steppes if the zoos had not kept some of them alive. We vowed to the administrations of the zoos that we should be responsible for the assimilation of takhi to the wild nature as we had stolen them from the wild nature. We brought takhi from zoos in Switzerland, Germany, Austria, the Czech Republic, the USA, Australia and Ukraine and relocated them to Dzungarian Gobi Desert. Today, there are still more than twenty zoos worldwide keeping and breeding takhi.

What was your motive to cooperate with the International Takhi Group?

I had an internship in a breeding station for rare equids when I was studying at the University of Berne. That station had takhi. My life is inseparably connected with horses. I served my military service in the cavalry and I have my own riding horses back home on my little farm. My diploma thesis was

байгалийг хамгаална гэдэг ойлголт байгаагүй нь харамсалтай. Хүний буруутай үйлдлээс болж 1970-аад он гэхэд зэрлэг тахь байгальдаа бүрэн устаж зөвхөн амьтны хүрээлэнд л үлдсэн гунигт үйл явдал нь сайхнаар үргэлжлэх түүхийн эх үндсийг тухайн үед тавьсан байдаг юм. Хэрвээ тахь амьтны хүрээлэнд үлдээгүй бол Евразийн талд энэ амьтан дахин онгон зэрлэгээрээ сүрэглэн амьдрахгүй байсан нь гашуун үнэн. Бид “Та нар тахийг онгон байгалиас “хулгайлж” чадсан шигээ унаган нутагт нь сэргээн нутагшуулах үүрэг хүлээх ёстой” гэсэн шаардлагыг амьтны хүрээлэнгийн захиргаанд тавьсан. Швейцар, Герман, Австри, Чех, АНУ, Австрали, Украины амьтны хүрээлэн, үржүүлгийн газраас авчирсан тахийг Зүүнгарын говьд нутагшуулсан. Нарийн хэлж мэдэхгүй ч дэлхийн 20 гаруй амьтны хүрээлэнд тахь байдаг.

Олон улсын тахь групптэй хамтран ажиллах болсон шалтгаан тань юу байв?

Бёрны их сургуульд сурч байхдаа 1984 онд ховордож буй адууны овгийн зүйлүүдийг үржүүлэх төвд дадлага хийсэн юм. Тэр үржүүлэх төвд тахь байсан. Миний амьдрал адуутай салшгүй холбоотой. Манайх адуутай айл байсан бөгөөд би морьт цэргийн ангид алба хаасан. Африкийн нэгэн зүйлийн зэрлэг илжигний тухай дипломын ажил бичиж, ууланд амьдардаг зэрлэг амьтдын талаарх судалгааны ажлын үр дүнгээр эрдмийн зэрэг хамгаалсан юм. Зэрлэг илжигний тухай судалгаа хийж байхдаа Олон улсын тахь группийн судлаачидтай холбоо тогтоосон. Тэд 2006 онд надад хамтран ажиллах санал тавьсан. Би монголын тал нутагт тахь сэргээн нутагшуулж буй тухай олонтаа сонсч байв. Адуунд хайртай учраас энэ төсөлд дуртайяа нэгдсэн. Миний холын зорилго бол Монголын говьд мянган тахь идээшлэхийг харах.

Байгальдаа мөхсөн амьтныг сэргээн нутагшуулсан тохиолдол олон байдаг уу?

Ийм түүх тун цөөхөн бий. Жишээлбэл, Өмнөд Америкт зарим төрлийн сармагчныг сэргээн нутагшуулсан байдаг. Амьтныг сэргээн нутагшуулахад амаргүйгээс гадна асар их санхүүжилт шаарддаг. Тиймээс сэргээн нутагшуулахаас илүү зэрлэг амьтан, байгалиа устгалгүй авч үлдэх хэрэгтэй. Төв азийн улс орнуудад, тэр тусмаа уул уурхай, зам тээвэр хөгжихийн хэрээр зэрлэг амьтдын эрх дураараа бэлчээрлэх боломж хомсддог. Энэ утгаараа сүүлчийн онгон зэрлэг байгалийг хамгаалахын тулд Засгийн газар нь тухайн нутагт үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж, иргэний нийгмийн байгуулгатай хамтран шийдвэр гаргах хэрэгтэй гэж би уриалмаар байна.

about the African wild ass and I earned my academic degree with a research project on wild animals living in the mountains. I contacted the researchers of the International Takhi Group when I was engaged in the studies of wild equids. In 2006 they proposed that I cooperate with them. I heard many times about the takhi reintroduction project in the Mongolian steppes, so I joined the program eagerly because I love horses. My vision is to see a thousand wild horses pasturing the steppes in the Mongolian Gobi Desert.

Are there many cases where animals extinct in the wild have been reintroduced?

Only a few. Some species of monkeys were reintroduced, for example in South-America. The relocation of animals is not only a laborious effort, but it also requires huge funds. Therefore, it is desirable to protect and preserve wild animals and natural habitats rather than to restore them. In every country in Central Asia the range for wild animals living freely is shrinking, especially due to the development of the mining and road sectors. In this sense, I call upon governments to take decisions to conserve the last remaining wild lands, in collaboration with companies operating in the concerned areas and civil society.